تحلیل عددی و تجربی رشد آسیب ناهمسانگرد و تغییر فاز مارتنزیتی ناشی از کرنش پلاستیک در دمای محیط

> رضا برخورداری (دانشجوی دکتری) دانشکده مکانیک، برق و کامپیوتر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، ایران مهدی گنجیانی *(دانشیار) دانشکده مهندسی مکانیک، دانشگاه تهران شهرام اعتمادی حقیقی (استادیار) دانشکده مکانیک، برق و کامپیوتر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، ایران

در این پژوهش به رشد آسیب ناهمسانگرد و تغییر فاز مارتنزیت، برای فولاد ۳۱۶ در دمای محیط پرداخته شده است. آزمونهای کشش و پیچش بر روی قطعات انجام گرفته و تحت آزمون پراش پرتو ایکس، فازهای موجود در قطعه و کسر حجمی مارتنزیت تعیین شده است. مدل عددی با اجرای کد یومت در نرمافزار آباکوس پیاده شده است. در این تحقیق به صورت تجربی فرآیند رشد آسیب، و تبدیل فار را برای فولاد ۳۱۶ بررسی شدهاست. نوآوری این مدل، ترکیب همزمان رشد آسیب ناهمسانگرد و تبدیل فاز آستنیت به مارتنزیت در دمای محیط بودهاست. مدل آسیبی که در این مقاله استفاده شده، مدل لومتر بوده و برای بدست آوردن آسیب در ابعاد مختلف از آزمونهای تجربی شامل آزمون پیچش و کشش استفاده شدهاست. این آزمونها به صورت بارگذاری و باربرداری بوده است. نمونهها تحت آزمون پراش پرتو ایکس قرار گرفته تا به کمک آن مقدار فاز مارتنزیت در ماده مشخص گردد. در نهایت با مقایسه شبیه سازی عددی با نتایج تجربی برای فولاد ۲۱۳، مدل کالیبره شده،

واژگان کلیدی: آسیب ناهمسانگرد، آزمون پراش پرتوی ایکس، تبدیل فاز، شبیهسازی عددی.

reza.barkhordary@srbiau.ac.ir ganjiani@ut.ac.ir setemadi@srbiau.ac.ir

۱. مقدمه

Original Article

پیش بینی آسیب فلزات در بسیاری از کاربردهای صنعتی بهطور قابل توجهی افزایش یافتهاست. رشد حفرهها باعث تضعیف خواص مکانیکی فلزات شده و به این آسیب اطلاق می شود. این موضوع از سه دیدگاه میکروسکوپیک، ماکروسکوپیک و مزوسکوپیک مورد بررسی قرار گرفتهاست. در دیدگاه میکروسکوپیک، رشد میکروحفرهها و میکروترکها منجر به شکست پیوندهای اتمی می شود. در دیدگاه ماکروسکوپ، گسترش ترکهایی که از پیوستن میکروحفرهها بوجود آمدهاند، مورد توجه قرار می گیرد. بین این دو فرایند، یک فرایند مزوسکوپیک وجود دارد که در آن رشد و همبستگی حفرههای میکروسکوپی منجر به آغاز ترک ماکروسکوپیک شدهاست^[1]

فولادهای ردهی ۳۰۰ به فولادهای آستنیتی معروف هستند. این گروه از فولادها در نتیجه تبدیل فاز از آستنیت به مارتنزیت بهوجود میآیند. تبدیل فاز مارتنزیت باعث ارتقاء و دگرگونی بسیاری از خواص ماده می شود و رفتار همگن آن را به

*نویسنده مسئول

تاريخ دريافت:۱۴۰۳/۰۶/۱۹، تاريخ اصلاحيه: ۱۴۰۳/۰۷/۳۰، تاريخ پذيرش: ۱۴۰۳/۰۸/۰۲.

رفتاری غیرهمگن تبدیل میکند^[۲]. تبدیل فاز را میتوان بهعنوان تغییر در ساختار میکروسکوپی اتمها یا مولکولها تعریف کرد که عموما ناشی از دما، کرنش یا میدان مغناطیسی است. اثر کرنش در مقایسه با دما و میدان مغناطیسی بسیار بیشتر بوده و موجب افزایش سختی ماده میشود. به واسطه این تبدیل فاز، ساختار آستنیتی به مارتنزیت تبدیل شده و تغییرات قابل توجهی در خواص مکانیکی فولاد آستنیتی ایجاد میگردد ^{[۳].} برای بررسی رفتار پلاستیک فولادها در دمای محیط، تغییرات میکروسکوپی بهدقت مورد مطالعه قرار گرفتهاست.

تاکنون مدلهای زیادی برای پیشبینی رفتار فولادها ارائه شدهاست. در این مدلها سعی شده تا هریک از پدیدههای تغییر فاز و رشد آسیب را به صورت مجزا مدل شوند. در سال ۲۰۰۲ اولین مدل تبدیل فاز توسط گاریون و اسکوزن ^[۴] ارائه گردید. در این مدل رابطهی تبدیل فاز اولسن و کوهن ^[Δ]، استفاده شدهبود و مدل سختشوندگی ماده بر اساس روش موری-تاناکا ^[۶] استفاده شدهاست.و پارامترهای مدل بر اساس نتایج تجربی ایواموتو و همکاران ^[۷] تعیین شدهاست.

استناد به این مقاله:

برخورداری، رضا، گنجیانی، مهدی، و اعتمادی حقیقی، شهرام، ۱۴۰۳. تحلیل عددی و تجربی رشد آسیب ناهمسانگرد و تغییر فاز مارتنزیتی ناشی از کرنش پلاستیک در دمای محیط، مهندسی مکانیک شریف، ۴۰(۲)، صص. ۹۷–۱۰۶ . DOI: 10.24200/j40.2024.65124.1720

در سال ۲۰۰۳ گاریون و اسکوزن ^[۸] مدل ساختاری پیشین خود را ارتقا دادند و برای آسیب از مدل آسیب لومتر استفاده میکنند. آسیب این مدل به صورت آسیب تانسوری بوده و با استفاده از مفهوم تنش موثر در معادلات ساختاری وارد میشوند.

اگنرواسکوزن ^[۹] درسال ۲۰۱۰ اصلاحاتی درمدل آسیب به کار گرفته شده در مدل گاریون و اسکوزن ^[۸] انجام دادند. آنها روابط مربوط به رشد پارامترهای آسیب را اصلاح کرده و همچنین اثر سختشوندگی همسانگرد را نیز اضافه کردند.

اورتوین و همکاران ^[۱۰] در سال ۲۰۱۴ از مدل تبدیل فاز گاریون و اسکوزن ^[۴] برای پیچش میله استفاده کردند. در این مطالعه، مدل سه بعدی در مسالهی پیچش یک بعدی اعمال شد. همچنین با فرضهای ساده کننده یک رابطه تحلیلی برای تنش-کرنش و کوپل-زاویه یپیچش ارائه شده است. اما مهم ترین بخش این مطالعه انجام آزمایش های متعددی شامل آزمون پیچش در دماهای ۷۷ و ۲۹۳ کلوین، اندازه گیری میکروسختی، مشاهده میکروساختار و اندازه گیری محتوی مارتنزیت در سطح مقطع میله است. همه ی پارامترهای مدل با استفاده از نتایج آزمایش کالیبره شده و سپس نتایج نظری و تجربی با هم مقایسه شده است.

در سال ۲۰۱۶ اورتون و همکاران ^{۱۱۱]} مدل آسیب لومتر ^{۱۲۱]} را همراه با مدل تبدیل فاز گاریون-اسکوزن ^{(۱۲]} بهکار گرفته و توسعه آسیب را بررسی کردند. در این مطالعه جزئیات استخراج روابط نشان داده شده و آزمایشهای بسیاری نیز برای تعیین پارامترها و تعیین محتوی مارتنزیت انجام گرفتهاست. توسعهی آسیب و نیز اثر مارتنزیت بر افزایش سختشوندگی نیز به صورت کیفی بررسی و تحلیل شدهاست. همچنین یک حل تحلیلی یک بعدی ارائه گردیدهاست که تا حدود زیادی با نتایج مدل سه بعدی تطابق دارد.

در سال ۲۰۱۷، اگنر و ریس ^[۱۳] فرض برابری انرژی را که پیشتر در مورد مادهی آسیب دیده به کار گرفته شدهبود به سایر پدیدههای اتلافی (نظیر تبدیل فاز) تعمیم دادند. همچنین به عنوان یک مثال، مدل ساختاری ترکیب تبدیل فاز کرنش-محرک و آسیب را بر این اساس توسعه دادند. پتانسیل و معادلات حالت در این مدل ساختاری، مشابه مدل اگنر و همکاران است. اما در تابع پتانسیل اتلاف و رشد متغیرهای حالت، پتانسیل اتلاف پلاستیک به صورت سطح اتلاف فون میزز به علاوهی جملات اضافی مربوط به بازیابی دینامیکی همسانگرد وسینماتیک ^[۱۲]، پتانسیل اتلاف آسیب نرم به صورت مدل سانومی ^[۱۴] پتانسیل اتلاف آسیب ترد از نوع پیشنهادی ابوالروب و ووییاجیس ^[۱۵] در نظر گرفته شدهاست. در این مدل نیز قانون جریان با یک ضریب پلاستیسته اعمال شدهاست.

در سال ۲۰۲۱، همایونفرد و گنجیانی ^[۱۶] مدل ترکیبی تبدیل فاز وآسیب را ارائه دادند. در این مدل رفتار پلاستیک فولاد ۲۰۴ را در دمای منفی صفر درجه مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان میدهد که آسیب در مراحل اولیه تبدیل فاز با سرعت قابل توجهی آغاز میشود، اما در سطوح بالاتر تبدیل فاز و سرعت رشد آسیب تا شکستگی کاهش مییابد. مدل ارائه شده بهدرستی رفتار آسیب مشاهده شده را پیش بینی میکند. این مدل بر اساس مبنای نظری که در آن تغییر بزرگ در رفتار مواد در طول تبدیل را میتوان بهعنوان یک ماده در حال تجدید پیوسته با ضرایب مواد متغیر وابسته به کسر حجمی

مارتنزیت انجام گردید، و میتوان به سایر مطالعات و مدلهای دیگر در دماهای . برودتی اشاره نمود از جمله ^{(۱۷۱}؛ ^{(۱۸۱}؛ ^{۱۹۱}].

در سال ۲۰۲۱، ترینه و ایواموتو ^{(۲۰]} برای فولادهای TRIP مدل تبدیل فاز و آسیب را ارائه دادند. در این مدل کرنش های پلاستیکی تحت تاثیر قرارگیری کریستال میباشند. علاوه بر این،اندازه سلولها در مقدار تبدیل فاز ثاتیر میگذارد.

از جمله مدلهای سازندهی یک بعدی، که رفتار سخت شدن مواد را در آزمایش کشش ساده بهعنوان تابعی از کرنش پلاستیک و کسر حجمی مارتنزیت بیان می کند شامل ^[۱۲]؛ ^[۱۲۲]؛ ^[۱۲۴].

در این پژوهش، مدل ترکیبی آسیب-پلاستیک و تبدیل فازآستنیت به مارتنزیت برای فولاد ۳۱۶ معرفی شده است. از مدل تبدیل فاز یک بعدی شین و همکاران ^[۵۲] استفاده شده است و آسیب به صورت ناهمسانگرد تعیین می گردد. بر همین اساس، با استفاده از تغییرات مدول الاستیسیته و مدول برشی آسیب ناهمسانگرد بدست آمده است. این روش یکی از راههای محاسبه رشد آسیب به شمار می رود و از سایر روش ها مانند هدایت الکتریکی، انتشار امواج صوتی، چگالی، سختی و الاستیسیته نیز می توان استفاده کرد ^[۲۶] برای محاسبه نتایج آزمایشگاهی، نمونه های دمبلی تحت آزمون های کشش و پیچش قرار گرفته و بارگذاری و باربرداری می شوند تا میزان مدول الاستیسیته و مدول برشی موثر در هر مرحله مشخص گردد. پس از آن، میزان تبدیل فاز و کسر حجمی مارتنزیت نمونه ها با استفاده از دستگاه پراش پرتوی X، محاسبه می شود تا ضمن بررسی کمی میزان آسیب و کسر حجمی فاز مارتنزیت، تاثیر این دو پارامتر بر یکدیگر مشخص گردد.

۲. معادلات حاکم و مدلسازی عددی

در این بخش معادلات حاکم بر رفتار فولادهای آستنیتی که تحت تبدیل فاز قرار می گیرند، ارائه شدهاست. به این منظور، دو مدل عددی برای توصیف آسیب پلاستیک و تبدیل فاز مارتنزیت مورد استفاده قرار گرفتهاند که با ترکیب آنها شبیهسازی عددی رفتار فولاد آستنیتی مورد پژوهش تکمیل میشود. برای این شبیهسازی، از مدل خطی لومتر ^[۱۲] برای آسیب ناهمسانگرد و از مدل شین و همکاران برای توصیف تبدیل فاز مارتنزیتی ^[۵۲] استفاده شدهاست. همچنین مدل همایونفرد و همکاران ^[۱۲] بهمنظور توصیف رفتار سختشوندگی ماده بکار رفتهاست.

۲.۱. مدلسازی آسیب

معادلات حاکم بر رفتار فولادهای آستنیتی تحت تبدیل فاز، بهمنظور مدلسازی رفتار تجربی ارائه شدهاند. دو نوع مدل عددی برای توصیف آسیب پلاستیک و تبدیل فاز مارتنزیت مورد استفاده قرار گرفته که با ترکیب آنها، شبیهسازی عددی مورد بررسی قرار گرفتهاست. تنش موثر مفهومی مهم در مکانیک آسیب میباشد که اساس مدلهای همسانگرد و ناهمسانگرد در مکانیک آسیب پیوسته را تشکیل میدهد. با توجه به اینکه آسیب میتواند بهعنوان یک متغیر حالت ماکروسکوپی، بدون توجه به ویژگیهای رشد آسیب میکروسکوپی بررسی شود، معادلات سازنده در چارچوب مکانیک آسیب پیوسته به صورت زیر بیان میگردند.

$$\overline{\boldsymbol{\sigma}} = \mathbb{M}(\mathbf{D}): \boldsymbol{\sigma} \tag{1}$$

$$\mathbb{M}(\mathbf{D}) = \begin{bmatrix} \frac{1}{1 \cdot D_1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \frac{1}{1 \cdot D_2} & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \frac{1}{1 \cdot D_3} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & \frac{1}{\sqrt{(1 - D_2)(1 - D_3)}} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & \frac{1}{\sqrt{(1 - D_3)(1 - D_1)}} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \frac{1}{\sqrt{(1 - D_1)(1 - D_2)}} \end{bmatrix}$$
(Y)

که (M(D تانسور مرتبه چهارم آسیب موثر بوده و D تانسور مرتبه دوم آسیب میباشد. با استفاده از تانسور آسیب و فرضیه برابری انرژی، قانون هوک به صورت زیر بازنویسی شدهاست:

$$\boldsymbol{\sigma} = \mathbf{M}^{T}(\mathbf{D}) : \mathbf{C}_{e} : \mathbf{M}(\mathbf{D}) : \boldsymbol{\varepsilon}_{e}$$
(**\vee v**)

تانسور الاستیک برای مواد آسیب دیده و $\overline{\mathbb{C}}_e$ تانسور الاستیک مواد $\mathbb{C}_e$

$$\mathbb{C}_{e} = 2\,\mu \mathbb{I} + \lambda \mathbb{I} \otimes \mathbb{I} \tag{(f)}$$

$$\overline{\mathbb{C}}_{e} = \mathbb{M}^{T}(\mathbf{D}) : \mathbb{C}_{e} : \mathbb{M}(\mathbf{D})$$
(Δ)

تنش تسلیم موثر σ_{eq} حاصل جمع تنش تسلیم اولیه σ_0 و متغیر سختشوندگی $R(\varepsilon^p, \xi)$ مطابق رابطه زیر تعیین می گردد:

$$F^{p}(\mathbf{\sigma}, R, \xi) = \sigma^{eq} - R(\varepsilon^{p}) \tag{9}$$

$$R(\varepsilon^{p},\xi) = \sigma_{0} + (K_{0} + K_{1}\xi) (\varepsilon^{p})^{n}$$
(V)

پارامترهای K_1 و K_0 ضریب سختشوندگی و n توان سختشوندگی ماده می باشد و تنش موثر به صورت زیر نوشته شده است:

$$\sigma^{eq} = \left(\frac{1}{2}\,\boldsymbol{\sigma}^T: \overline{\mathbb{H}}: \boldsymbol{\sigma}\right)^{\frac{1}{2}} \tag{A}$$

مقدار 田 برای مواد اورتروپیک مطابق مقاله گنجیانی ^{(۲۷]} تعیین میگردد. با استفاده از فرضیه همایونفرد و همکاران ^[۱۶] در خصوص ارتباط پارامتر آسیب تبدیل فاز، آسیب به صورت زیر بازنویسی شده:

$$\dot{\mathbf{D}} = \left\{ \frac{Y^{eq}}{S\left(\xi\right)} \right\}^{s} \left| \dot{\mathbf{e}}^{p} \right| \tag{9}$$

در فرمول (۹) $|^{q}\dot{s}|$ مقدار ویژه تانسور کرنش بوده و Y^{eq} اندازه بردار نرخ آزاد سازی انرژی آسیب بوده و به صورت زیر بیان میگردد:

$$Y^{eq} = \sqrt{Y_1^2 + Y_2^2 + Y_3^2} \tag{(1.)}$$

$$\mathbf{Y} = -\frac{1}{2}\,\boldsymbol{\sigma}^T : \mathbb{M}^T : \mathbb{C}_e^{-1} : \frac{\partial \mathbb{M}}{\partial \mathbf{D}} : \boldsymbol{\sigma} \tag{11}$$

و مقدار (S(ξ) برابر است با:

$$S\left(\xi\right) = \frac{S_0}{\left(1 - \xi\right)^m} \tag{11}$$

' Corotational rate

^r Jaumann

" Green-Naghdi

که در رابطه (۹)، S_0 ضریب اولیه مواد کاملا آستنیتی بوده و m اثر تبدیل فاز برتکامل رشد آسیب است.

۲.۲. مدلسازی تغییر فاز مارتنزیتی

فولادهای ردهٔ ۳۰۰ در دمای اتاق در فاز γ آستنیت قرار دارند و این فاز میتواند در اثر کرنش به فازهای γ فریت تتراگونال تبدیل شود ^[۲۸]. این فاز تا کرنشهای حدود ۷ تا ۱۵ درصد تشکیل میشود و در ادامه نسبت حجمی آن کاهش مییابد ^[۲۹]. رفتار تغییر فاز $\gamma \leftarrow \gamma$ توسط اولسن و کوهن ^[۵] توضیح داده شده و رشد مقدار مارتنزیت β بر حسب کرنش پلاستیک در شکل ۱ مشخص شدهاست. رابطه رشد کسر حجمی مارتنزیت بر حسب کرنش پلاستیک با استفاده از رابطه شین و همکاران ^[۵۲] به صورت زیر تعریف می شود:

$$\xi = \xi_L \Big[1 - \exp \left\{ -\beta (\varepsilon^p - \varepsilon_{\xi})^{\alpha} \right\} \Big]$$
(17)

 α و β ، مطح اشباع مارتنزیت، ε_{ξ} کرنش آغاز تبدیل فاز، β و α ضرایب ثابت ماده بودهاست.

۳.۲. نرخ تنش همگرد'

مدلهای متعددی برای تحلیل تغییرشکلهای بزرگ ارائه شدهاست. برای اجتناب از اثرات ناخواسته دورانهای صلب، معادلات مشخصه باید همگرد اجتناب از اثرات ناخواسته دورانهای صلب، معادلات مشخصه باید همگرد متنوعی مورد استفاده قرار میگیرد، که میتوان به نرخهای جاومن ^۲، گرین-نقدی ^۳، زارمبا^۴ و اویلری اشاره کرد. در معادله (۱۴)، نرخ همگرایی تانسور $\hat{T}$ نشان دهنده مشتق مادی تانسور T از دیدگاه ناظری است که خود با چرخش مادی Λ در حال دوران است.

$$\hat{\mathbf{T}} = \dot{\mathbf{T}} + \mathbf{T}\mathbf{\Lambda} - \mathbf{\Lambda}\mathbf{T} \tag{14}$$

میتوان گروهی از چرخشها را با Q به صورت زیر تعریف کرد:

$$\dot{\mathbf{Q}} = \mathbf{A}\mathbf{Q}, \ \mathbf{Q}_{(t=0)} = \mathbf{I}$$

شکل۱. رشد مقدار مارتنزیت (ξ) بر حسب کرنش پلاستیک $^{ ext{[1a]}}$

^{*}Zaremba

^a Eulerian

که در آن ${f Q}$ غالبا یک تانسور متعامد بوده و انتخابهای ${f \Lambda}$ شامل تانسور پیچش ${f W}$ یا تانسور سرعت زاویهایی ${f \Omega}$ است.

$$\boldsymbol{\sigma}_{Q} = \boldsymbol{Q}^{T} \boldsymbol{\sigma} \boldsymbol{Q} , \ \boldsymbol{d}_{Q} = \boldsymbol{Q}^{T} \boldsymbol{d} \boldsymbol{Q}$$

میتوان نشان داد که مشتق زمانی تانسور تنش کوشی^۱ به صورت زیر تعریف میشود:

$$\dot{\boldsymbol{\sigma}}_{\boldsymbol{Q}} = \boldsymbol{Q}^{T} (\dot{\boldsymbol{\sigma}} + \boldsymbol{\sigma} \boldsymbol{\Lambda} - \boldsymbol{\Lambda} \boldsymbol{\sigma}) \boldsymbol{Q} = \boldsymbol{Q}^{T} \hat{\boldsymbol{\sigma}} \boldsymbol{Q}$$
^(1Y)

اگر $\mathbf{M} = \mathbf{\Lambda}$ باشد، به نرخ تنش همگرد جاومن تبدیل می شود و اگر $\mathbf{\Omega} = \mathbf{\Lambda}$ باشد، به نرخ تنش گرین-نقدی تبدیل می گردد. معادله (۱۷) نشان می دهد (که نرخ تنش را می توان به صورت مشتق تنش چرخشی محاسبه کرد. با استفاده از این ایده، معادلات به صورت چرخشی تعریف می شوند. در این توصیف، شکل معادلات با همتای آن ها در مقیاس کرنش های کوچک یکسان است، با این تفاوت که همه تانسورها توسط تانسور $\mathbf{Q}$ چرخانده شدهاند. در این مقاله، از نرخ تنش جاومن استفاده شدهاست.

۳. روند آزمونها

ماده مورد استفاده در این پژوهش، فولاد آستنیتی نوع ۳۱۶ است. فولادهای ضد زنگ آستنیتی اساسا آلیاژهای سهتایی Fe-Cr-Ni با کروم ۲۰-۱۶٪ و ۲۰-۷٪ نیکل بودهاست. از آنجا که ساختار این فولادها در تمام گسترهی دمایی عملیات حرارتی، آستنیت (آهن ۲) باقی میماند، به آنها فولادهای زنگ نزن آستنیتی میگویند. فولادهای ۳۱۶ در دمای محیط معمولاً به صورت کاملاً آستنیتی (۲) هستند و خاصیت مغناطیسی ندارند. برای انجام آزمونهای تجربی، لازم است که قطعه آزمون در حالت کاملاً آستنیتی باشد. برای اطمینان از این موضوع، آزمون متالوگرافی بر روی قطعه انجام شده تا ساختار قرار گرفته و با توجه به استادارد مرجع ۲۰۸۴–۱۰۲۹، مشخص شد که کاملاً در فاز آستنیتی قرار دارد. همچنین، آزمون تعیین ترکیب شیمیایی به-روش اسپکترومتری انجام شده و تمامی آزمونها در دمای ۲۲ درجه سلسیوس و رطوبت ۳۰٪ انجام گردیدهاست. نتایج آنالیز شیمیایی در جدول ۱ مشخص شدهاست.

۱.۳. آنالیز تجربی

با استفاده از معادله (۳) نشان داده شده:

$$\varepsilon_{11} = \frac{1}{\left(1 - D_1\right)^2 E_0} [\sigma_{11} - \upsilon(\sigma_{22} + \sigma_{33})] \tag{1A}$$

$$E = (1 - D_1)^2 E_0 \Longrightarrow D_1 = 1 - \left(\frac{E}{E_0}\right)^{\frac{1}{2}}$$
(19)

همچنین، برای اجزای برش به صورت زیر مشخص می گردد:

	.۳1	يت ۶	د آستن	ونه فولا	ایی نہ	ب شیمی	نر کیہ	دول۱.	ج
Si	С	Si	Mn	P Ti	S	Cr	Ni	Mo	Ti
•/۴/	. •/•۵	1./۴	N 1/V 1	•/•٣•/•	11./.	7818/1	-11	•/47	۱۰/۰۰۰۷

[\] Cauchy stress tensor

$$\gamma_{12} = \frac{\sigma_{12}}{G} = \frac{\sigma_{12}}{G_0(1 - D_1)(1 - D_2)} \Longrightarrow \frac{G}{G_0} = (1 - D_1)(1 - D_2) \quad (\Upsilon \cdot \chi)$$

با استفاده از معادله (۱۹) آسیب در بعد دوم به صورت زیر مشخص شدهاست:

$$D_2 = 1 - \left(\frac{E_0}{E}\right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{G}{G_0}\right) \tag{71}$$

پارامترهای آسیب به صورت زیر بیان میشوند:

$$D_1 = 1 - \left(\frac{E}{E_0}\right)^{\frac{1}{2}}$$

$$D_2 = 1 - \frac{G}{G_0} \left(\frac{E_0}{E}\right)^{\frac{1}{2}}$$

$$D_2 = D_2$$
(YY)

۲.۳. مشخصات قطعهی نمونه

برای انتخاب ابعاد نمونه از استاندارد E8M-۰۹ استفاده شدهاست ^[۳۰]. در این استاندارد ابعاد و شکل نمونه مورد آزمون پیشنهاد شده و نمونه به صورت شکل ۲ آماده شدهاست.

۳.۳. مشخصات دستگاه کشش

دستگاهی که در این پژوهش استفاده شده، SANTAM – 25 Ton است. این دستگاه می تواند نیروی کشش عمومی به همراه اکستنسیومتر تا میزان ۲۵ کیلو نیوتن به قطعه وارد کند. عملکرد این دستگاه به صورت سروالکتریکال بوده و کنترل بار با استفاده از بازخورد لودسل و جابجایی دقیق فکها انجام می شود. با به کارگیری موتور و درایور سروو به عنوان محرک، دقت کنترل افزایش یافته و آزمون در بازه گستردهای از سرعت (۰۰۰۰۳ mm/min داده شدهاست.

۴.۳. نتایج آزمون کشش

هدف از این آزمون، بهدست آوردن منحنی تنش-کرنش است که حاوی اطلاعاتی درباره تغییر شکل الاستیک-پلاستیک و خواص آسیب ماده میباشد. نمودار نیرو برحسب کرنش برای جابجاییهای ۳، ۴، ۶، ۸ و ۱۲ ترسیم شده و در انتها، بهمنظور مح اسبه پارامتر آسیب باربرداری برای هر یک از آنها انجام گرفتهاست. نتایج به دست آمده از این آزمایشها در نمودارهای شکل ۴ گزارش شدهاست. در این شکل مقادیر مدول الاستیسیته در هر کرنش با استفاده از

شکل ۲ . نمونهی استاندارد آزمون کشش و پیچش (ابعاد به میلیمتر).

شكل٣. دستگاه آزمون كشش مدل ...SANTAM-STM-250

شکل ۴. نمودار تنش برحسب کرنش آزمون کشش برای فولاد ۳۱۶، نمونه ها در کرنش های خاصی قبل از شکست باربرداری شدهاست.

شیب نمودار باربرداری بهدست آمدهاست. این مقدار در واقع برابر مدول الاستیسیته ماده در حالت وجود آسیب E(D) بوده و با داشتن مقدار مدول الاستیسیته اولیه (آسیب ندیده) E_0 ، پارامتر آسیب D_1 از رابطه (۲۲) محاسبه شدهاست.

۵.۳. مشخصات دستگاه پیچش

دستگاه پیچش مطابق شکل ۵ برای مطالعه رفتار پلاستیکی مواد مورد استفاده قرار گرفتهاست. این دستگاه که توسط شرکت بارسنج ساخته شده، دارای حداکثر ظرفیت گشتاور ۲۰۰ نیوتن متر و سرعت زاویه ای قابل تنظیم تا ۳۰۰ دور در دقیقه است. گشتاور و حرکت زاویهای را بهترتیب با دقت ۲۰۰ نیوتن متر و ± ۲۰۰۰ درجه اندازه گیری میکند. این دستگاه بر روی یک ساختار قابل تنظیم نصب شده تا طولهای مختلف نمونه را در خود جای دهد. گشتاور با استفاده از یک کرنش سنج روی شفت چرخان اندازه گیری شده و زاویه پیچش ثبت میشود. در نهایت، نرمافزار دستگاه دادهها را جمعآوری و تجزیه و تحلیل میکند.

۶.۳. نتایج آزمون پیچش

پنج نمونه تحت آزمایشهای پیچشی قرار گرفتند که هر نمونه به مقدار بارگذاری شده و زاویه پیچش مربوطه ثبت گردید. پس از تخلیه، زاویه پیچش باقیمانده اندازهگیری و دادههای گشتاور در مقابل زاویه پیچش در طول

شكل۵. دستگاه آزمون پيچش مدلN-300.

آزمایش جمع آوری شد. این روش امکان اندازه گیری زاویه پیچش باقیمانده در هر نقطه و محاسبه مدول برشی در حین تخلیه را فراهم می کندپارامتر آسیب D₂ از رابطه (۲۲) بهدست آمدهاست. نتایج بهدست آمده از این آزمایشها در نمودار شکل ۶ گزارش شدهاست. در نهایت، نمودار آسیب بر حسب کرنش پلاستیک مطابق شکل ۷ و تغییرات مدول الاستیسیته و تغییرات مدول برشی

نسبت به کرنش مطابق شکل ۸ بهدست آمده و برای اطمینان از صحت نتایج تجربی، هر آزمون سه مرتبه انجام شدهاست. دامنه خطای نتایج نیز در شکل ۷ به تصویر کشیده شدهاست.

.۷.۳ آزمون پراش پرتو ایکس(XRD)

پراش اشعه ایکس، تکنیکی قدیمی و پرکاربرد در بررسی خصوصیات کریستالها است. در این روش، از پراش اشعه ایکس توسط نمونه برای تحلیل ویژگیهای ماده استفاده میشود. آزمون پراش پرتوایکس برای تعیین کمیتهای ساختار کریستالی، از جمله ثابت شبکه، هندسه شبکه، تعیین کیفی مواد ناشناس، تعیین فاز کریستالها، اندازه کریستالها، جهتگیری تک کریستال، استرس، تنش، عیوب شبکه و غیره، قابل استفادهاست. نتایج حاصل در شکل ۹ قابل مشاهدهاست. محور عمودی این نمودار شدت بازتاب پرتوی ایکس از قطعه را نشان میدهد و محور افقی دو برابر زاویهٔ دریافت کننده پرتو نسبت به افق را بیان میکند. در این نمودار، قلههایی وجود دارد که نشانگر فاز خاص در ماده است. فاز کر نشانگر فاز مکعبی وجه مرکز پر آستنیتی و فاز پرانتز و روبروی نوع هر فاز نوشته شده، بیانگر صفحههایی است که فاز مورد نظر در آن قرار گرفتهاست. در ادامه، از این صفحات برای بهدست آوردن کس نظر در آن قرار گرفتهاست. در ادامه، از این صفحات برای بهدست آوردن کس

شکل ۸. تغییرات مدول الاستیسیته و مدول برشی برحسب کرنش پلاستیک در آزمونهای کشش و پیچش برای فولاد ۳۱۶، در دمای

شکل ۹. نمودار پراش پر توی X فولاد ۳۱۶.

با توجه به معادله (۲۳) که در مرجع ^[۳۱] ارائه شده، کسر حجمی مارتنزیت به صورت زیر محاسبه می گردد:

$$\xi = \frac{I'_{(211)\alpha'}}{I'_{(211)\alpha'} + 0.65(I'_{(311)\gamma'} + I'_{(220)\gamma'})}$$
(YY)

رابطه (۲۳) شدت پرتوی ایکس بازگشتی از نمونه است. همچنین، صفحه فاز مورد نظر و نوع فاز موجود در جلوی هر قله تعیین گردیدهاست.

۴. مدلسازی عددی و مقایسه نتایج

در این قسمت به شبیه سازی رفتار ماده در دمای محیط پرداخته شده و برای این منظور، دو نوع مدل عددی انتخاب شده است. یکی برای توصیف آسیب ناشی از کرنش پلاستیک و دیگری برای تبدیل فاز مار تنزیتی. مدل نهایی ترکیبی از این دو مدل است که قادر است به صورت همزمان، دو پدیده را پیش بینی کند. در نهایت با برازش منحنی به دست آمده از نتایج عددی با داده های تجربی حاصل از آزمون های صورت گرفته، ضرایب این مدل تعیین شده است. الگوریتم استفاده شده در شبیه سازی عددی، مطابق شکل ۱۰ ارائه شده و برای شبیه سازی نیاز به تعیین ورودی هایی است که این ورودی ها بر

شکل۱۰. الگوریتم استفاده شده در شبیهسازی عددی.

ترهای بهدست آمده از نتایج	جدول ۲. مقادیر پارامن
جربی.	ڌ
فولاد ۳۱۶	پارامتر
7.7	$E_0(GPa)$
• /٣	υ
۷۵۰	$\sigma_0(MPa)$
•/•• \	$\varepsilon_D = \varepsilon_{\xi}$
•/٩	ξ^L
۳۵	β
١/٤۵	α
١/٢	$K_0(GPa)$
•/9 Δ	n
۶.	$K_1(GPa)$
•/ A	S ₀ (MPa)
١/٧۶	m
١/٣	S

اساس آزمونهای تجربی مطابق جدول ۲ مشخص شدهاند. برای شبیهسازی عددی، از نرمافزار آباکوس استفاده شدهاست و اندازه مش در مناطق بحرانی بر روی ۱ میلیمتر تنظیم گردیدهاست. تعداد کل این مشها در تمامی آزمونها ۱۰۱۸۴ عدد بوده است. آزمونهای کشش و پیچش به صورت تک محوری در دمای اتاق با نرخ جابجایی ثابت ۱ میلیمتر در دقیقه انجام شده و سطح تسلیم بهعنوان سطح فون میسز در نظر گرفته شدهاست. با وارد کردن ورودیهای بهدست آمده از نتایج تجربی و اجرای کد یومت در نرمافزار آباکوس، شبیهسازی آسیب-پلاستیک و رشد مارتنزیتی صورت گرفتهاست.

۵. مقایسه نتایج تجربی و عددی

در شکل ۱۱، نمودار تنش-کرنش در دو حالت عددی و تجربی مقایسه شدهاست. شکل۱۲ نیز نمودار پیچش-زاویه پیچش را در این دو حالت نمایش میدهد. در این اشکال، مقدار خطا در ناحیهٔ ابتدایی بیشتر از سایر نقاط است زیرا در حالت عددی، مدلسازی به گونهایی انجام شده که ناحیه الاستیک به صورت ناگهانی به ناحیه پلاستیک تبدیل میشود، در حالیکه در واقعیت، نمودار بهتدریج به ناحیه پلاستیک وارد میشود و هیچ گونه نقطه تیزی ندارد.

در نمودار شکل ۱۳، نتایج تجربی و عددی مقادیر آسیب بر حسب کرنش پلاستیک نمایش داده شدهاست، و شکل ۱۴ با توجه به معادله (۲۳) نمودار کسر حجمی مارتنزیت نسبت به کرنش پلاستیک و نتایج عددی مقادیر کسر حجمی مارتنزیت بر حسب کرنش پلاستیک رسم شدهاست. همان طور که در این نمودارها مشاهده می شود، در بخش هایی از آن ها اختلافاتی بین دادههای

شکل ۱۲. نمودار پیچش-زاویه پیچش برای فولاد۳۱۶.

شکل ۱۳. پارامتر آسیب بر کرنش پلاستیک برای فولاد ۳۱۶.

تجربی و عددی وجود دارد که ممکن است به دلیل تقریب خطی نمودار عددی و همچنین بروز خطا در حین انجام آزمایش ها باشد.

بنابراین، می توان گفت مدل ارائه شده با نتایج تجربی مطابقت خوبی دارد و قادر به پیش بینی نتایج تجربی است.نمودار شکل ۱۵ کانتور تنش، کرنش، آسیب ِ D₁ و تبدیل فاز آستنیت به مارتنزیت را نشان می دهد. همان طور که در شبیه سازی عددی مشاهده می شود، کانتور نرخ رشد آسیب در وسط نمونه نشان دهنده سرعت بیشتر رشد آسیب است. یکی دیگر از پارامترهای موثر در

مدل حاضر، نرخ تبدیل فاز است. سنتیک تبدیل فاز تابعی از کرنش پلاستیکی بوده و توزیع حاصل از فاز مارتنزیت هموارتر از آسیب است. بهطور کلی، میتوان گفت مدل پیشنهادی قادر به پیش بینی رفتار مواد با دقت قابل قبولی است.

۶. **نتیجهگیری** در این مقاله، یک مدل ترکیبی آسیب ناهمسانگرد و رشد مارتنزیتی در دمای

محیط ارائه شدهاست. در این مدل، از آسیب لومتر و مدل تبدیل فاز شین برای تبدیل فاز مارتنزیت، استفاده شدهاست. بهمنظور تعیین پارامتر آسیب ناهمسانگرد، آزمایشهای کشش و پیچش برروی پنج نمونه با کرنشهای متفاوت در دمای اتاق انجام شده و از آزمایشهای پراش اشعه ایکس برای شناسایی فازهای موجود در ماده و کسر حجمی مارتنزیت بهرهبرداری گردیدهاست. برای شبیه سازی عددی، از کدنویسی یومت در نرمافزار آباکوس استفاده شده و در ن هایت با استفاده از نتایج تجربی، ثابتهای مدل سازی تعیین و مدل ارائه شده با نتایج تجربی مقایسه شدهاست. نتایج شبیه سازی به خوبی با داده های تجربی مطابقت داشته، و نشان می دهد که مدل به طور دقیق آسیبهای مرتبط با تغییر شکل پلاستیک را پیش بینی کردهاست.

۷. فهرست علائم

علائم انگلیسی

$\mathbb{C}_{e}$	تانسور سختى الاستيك
F^p	تابع پتانسیل آسیب
D	تانسور آسيب
$R(\varepsilon^p)$	سختی مادہ در زمان تبدیل فاز
Ε	مدول يانگ
G	مدول برشی
Y^{eq}	نرخ آزاد سازی انرژی آسیب
علائم يون	انی
علائم يون ء	انی کرنش
علائم يون د ح	انی کرنش تنش
علائم يو ن ε σ ξ _L	انی کرنش تنش کسر حجمی مارتنزیت
علائم يون ح σ ξ _L ε _ξ	انی کرنش تنش کسر حجمی مارتنزیت کرنش تبدیل فاز
علائم يون ج ح ت ع م	انی کرنش کسر حجمی مارتنزیت کرنش تبدیل فاز فاز مارتنزیت

منابع -Refernces

1. MURAKAMI, S. 2012. Continuum damage mechanics: a continuum mechanics approach to the analysis of damage and fracture, Springer Science and Business Media.

https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0020-7683(03)00109-4.-

- LEE, C.-S., YOO, B.-M., KIM, M.-H. and LEE, J.-M. 2013. Viscoplastic damage model for austenitic stainless steel and its application to the crack propagation problem at cryogenic temperatures. *International Journal of Damage Mechanics*, 22, 95-115. https://doi.org/10.1177/1056789511434816.
- 3. RYŚ, M. 2015. Modeling of damage evolution and martensitic transformation in austenitic steel at

cryogenic temperature. *Archive of Mechanical Engineering*, 523-537. http://dx.doi.org/10.1515%2Fmeceng-2015-0029.

- GARION, C. and SKOCZEN, B. 2002. Modeling of plastic strain-induced martensitic transformation for cryogenic applications. J. Appl .Mech., 69, 755-762. https://doi.org/10.1115/1.1509485.
- 5. OLSON, G.and COHEN, M. 1975. Kinetics of straininduced martensitic nucleation. *Metallurgical transactions* A, 6, 791-795. https://doi.org/10.1007/BF02672301.
- 6. MORI, T. and TANAKA, K. 1973. Average stress in matrix and average elastic energy of materials with misfitting inclusions. *Acta metallurgica*, *21*, 571-574. https://doi.org/10.1016/0001-6160(73)90064-3.
- IWAMOTO, T., TSUTA, T. and TOMITA, Y .1998. Investigation on deformation mode dependence of strain-induced martensitic transformation in trip steels and modelling of transformation kinetics. *International Journal of Mechanical Sciences*, 40, 173-182. https://doi.org/10.1016/S0020-7403(97)00047-7.
- GARION, C. and SKOCZEN, B. 2003. Combined model of strain-induced phase transformation and orthotropic damage in ductile materials at cryogenic temperatures. *International Journal of Damage Mechanics*, 12, 331-356. https://doi.org/10.1177/105678903036225.
- EGNER, H. and SKOCZEŃ, B. 2010. Ductile damage development in two-phase metallic materials applied at cryogenic temperatures. *International Journal of Plasticity*, 26, 488-506. https://doi.org/10.1016/j.ijplas.2009.08.006.
- ORTWEIN, R., SKOCZEŃ, B. and TOCK, J. P. 2014. Micromechanics based constitutive modeling of martensitic transformation in metastable materials subjected to torsion at cryogenic temperatures. *International Journal of Plasticity*, 59, 152-179. https://doi.org/10.1016/j.ijplas.2014.03.006.
- ORTWEIN, R., RYŚ, M. and SKOCZEŃ, B. 2016. Damage evolution in a stainless steel bar undergoing phase transformation under torsion at cryogenic temperatures.. *International Journal of Plasticity*, 59, 152-179.https://doi.org/10.1177/1056789516656746.
- LEMAITRE, J. and DUFAILLY, J. 1987. Damage measurements. *Engineering Fracture Mechanics*, 28, 643-661. https://doi.org/10.1016/0013-7944(87)90059-2.
- EGNER, H. and RYS, M. 2017. Total energy equivalence in constitutive modeling of multidissipative materials. *International Journal of Damage Mechanics*, 26, 417-446. https://doi.org/10.1177/1056789516679496.

- 14. SAANOUNI, K. and DEVALAN, P. 2012. Thermomechanically-Consistent Modeling of the Metals Behavior with Ductile Damage. *Damage Mechanics in Metal Forming*, 63-242. https://doi.org/10.1002/9781118562192.ch2.
- AL-RUB, R. K. A. and VOYIADJIS, G. Z. 2003. On the coupling of anisotropic damage and plasticity models for ductile materials. *International Journal of Solids and Structures*, 40, 2611-2643. https://doi.org/10.1016/S0020-7683(03)00109-4.
- HOMAYOUNFARD, M., GANJIANI, M. and SASANI, F. 2021. Damage development during the strain induced phase transformation of austenitic stainless steels at low temperatures. *Modelling and Simulation in Materials Science and Engineering*, 29, 045004. https://doi.org/10.1088/1361-651X/abea67.
- KAZEMI, S. S., HOMAYOUNFARD, M., GANJIANI ,M. and SOLTANI, N. 2019. Numerical and experimental analysis of damage evolution and martensitic transformation in AISI 304 austenitic stainless steel at cryogenic temperature. *International Journal of Applied Mechanics*, 11, 1950012. https://doi.org/10.1142/S1758825119500121.
- KOTHARI, M., NIU, S .and SRIVASTAVA, V. 2019. A thermo-mechanically coupled finite strain model for phase-transitioning austenitic steels in ambient to cryogenic temperature range. *Journal of the Mechanics and Physics of Solids*, 133, 103729. https://doi.org/10.1016/j.jmps.2019.103729.
- NALEPKA, K., SKOCZEŃ, B., CIEPIELOWSKA, M., SCHMIDT, R., TABIN, J., SCHMIDT, E., ZWOLIŃSKA-FARYJ, W. and CHULIST, R. 2020. Phase transformation in 316L austenitic steel induced by fracture at cryogenic temperatures: Experiment and modelling. *Materials*, 14, 127. https://doi.org/10.3390/ma14010127.
- 20. TRINH, T. D. and IWAMOTO, T. 2021. A crystal plasticity simulation on strain-induced martensitic transformation in crystalline TRIP steel by coupling with cellular automata. *Metals*, *11*, 1316. https://doi.org/10.3390/met11081316.
- BEMFICA, C. and CASTRO, F. 2021. A cyclic plasticity model for secondary hardening due to straininduced martensitic transformation. *International Journal of Plasticity*, 140, 102969. https://doi.org/10.1016/j.ijplas.2021.102969.
- DING, H., WU, Y., LU ,Q., WANG, Y., ZHENG, J. and XU, P. 2019. A modified stress-strain relation for austenitic stainless steels at cryogenic temperatures. *Cryogenics*, 101, 89-100. https://doi.org/10.1016/j.cryogenics.2019.06.003.
- 23. LUO, C., ZENG, W., SUN, J. and YUAN, H. 2020. Plasticity modeling for a metastable austenitic stainless steel with strain-induced martensitic

transformation under cyclic loading conditions. *Materials Science and Engineering: A*, 775, 138961. https://doi.org/10.1016/j.msea.2020.138961.

- ZENG, W. and YUAN, H. 2017. Mechanical behavior and fatigue performance of austenitic stainless steel under consideration of martensitic phase transformation. *Materials Science and Engineering: A*, 679, 249-257. https://doi.org/10.1016/j.msea.2016.10.005.
- 25. SHIN, H. C., HA, T. K. and CHANG, Y. W. 2001. Kinetics of deformation induced martensitic transformation in a 304 stainless steel. *Scripta Materialia*, 45, 823-829. https://doi.org/10.1016/S1359-6462(01)01101-0.
- 26. LEMAITRE, J. 1985. A continuous damage mechanics model for ductile fracture. https://doi.org/10.1115/1.3225775.
- 27. GANJIANI, M. 2018 .A Nonlinear Damage Model of Hardening-Softening Materials. *Journal of Engineering Materials and Technology*, *140*, 011010. https://doi.org/10.1115/1.4037656.
- REED, H. 1983. Martensitic transformations in fe-crni stainless steels *Austenitic Steels at Low Temperatures*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4613-3730-0.

- 29. LEBEDEV, A. and KOSARCHUK, V. 2000. Influence of phase transformations on the mechanical properties of austenitic stainless steels. *International Journal of Plasticity, 16*, 749-767. https://doi.org/10.1016/S0749-6419(99)00085-6
- 30. ASTM, I. 2010. ASTM E8/E8M-standard test methods for tension testing of metallic materials. *Annu B ASTM Stand*, *4*, 1-27.
- NAGHIZADEH, M. and MIRZADEH, H. 2016. Microstructural evolutions during annealing of plastically deformed AISI 304 austenitic stainless steel: martensite reversion, grain refinement, recrystallization, and grain growth. *Metallurgical and Materials Transactions A*, 47, 4210-4216. https://doi.org/10.1007/s11661-016-3589-1.